

Biblioteka *Latina et Graeca*

Knjiga XXV

περὶ ἑρμηνείας
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ARISTOTEL
o tumačenju

Priredio i preveo
Josip Talanga

LATINA ET GRAECA
ZAGREB 1989

1 Πρῶτον δεῖ θέσθαι τί ὄνομα καὶ τί ῥῆμα, ἔπειτα τί 16^a
ἔστιν ἀπόφασις καὶ κατάφασις καὶ ἀπόφανσις καὶ λόγος.

ἔστι μὲν οὖν τὰ ἐν τῇ φωνῇ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθη-
μάτων σύμβολα, καὶ τὰ γραφόμενα τῶν ἐν τῇ φωνῇ.
καὶ ὥσπερ οὐδὲ γράμματα πᾶσι τὰ αὐτά, οὐδὲ φωναὶ αἱ 5
αὐταί· ὧν μέντοι ταῦτα σημεῖα πρῶτων, ταῦτά πᾶσι πα-
θήματα τῆς ψυχῆς, καὶ ὧν ταῦτα ὁμοιώματα πράγματα
ἤδη ταῦτά. περὶ μὲν οὖν τούτων εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ψυ-
χῆς, ἄλλης γὰρ πραγμάτων.

ἔστι δέ, ὥσπερ ἐν τῇ ψυχῇ 9
ὅτε μὲν νόημα ἄνευ τοῦ ἀληθεύειν ἢ ψεῦδεσθαι ὅτε δὲ ἤδη 10
ἢ ἀνάγκη τούτων ὑπάρχειν θάτερον, οὕτω καὶ ἐν τῇ φωνῇ·
περὶ γὰρ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν ἔστι τὸ ψευδὸς τε καὶ τὸ
ἀληθές. τὰ μὲν καὶ ὀνόματα αὐτὰ καὶ τὰ ῥήματα ἔοικε
τῷ ἄνευ συνθέσεως καὶ διαίρεσεως νοήματι, οἷον τὸ ἄνθρω-
πος ἢ λευκόν, ὅταν μὴ προστεθῇ τι· οὔτε γὰρ ψευδός 15
οὔτε ἀληθὴς πω. σημεῖον δ' ἔστι τοῦδε· καὶ γὰρ ὁ τραγέλα-
φος σημαίνει μὲν τι, οἷπως δὲ ἀληθὴς ἢ ψευδός, εἴαν μὴ τὸ
εἶναι ἢ μὴ εἶναι προστεθῇ ἢ ἀπλῶς ἢ κατὰ χρόνον.

2 Ὅνομα μὲν οὖν ἔστι φωνὴ σημαντικὴ κατὰ συνθήκην
ἄνευ χρόνου, ἥς μηδὲν μέρος ἔστι σημαντικόν κεχωρι- 20
σμένον· ἐν γὰρ τῷ Κάλλιπος τὸ ἵππος οὐδὲν καθ' αὐτὸ
σημαίνει, ὥσπερ ἐν τῷ λόγῳ τῷ καλὸς ἵππος. οὐ μὴν οὐδ'
ὥσπερ ἐν τοῖς ἀπλοῖς ὀνόμασιν, οὕτως ἔχει καὶ ἐν τοῖς
πεπλεγμένοις· ἐν ἐκείνοις μὲν γὰρ οὐδαμῶς τὸ μέρος ση-
μαντικόν, ἐν δὲ τούτοις βούλεται μὲν, ἀλλ' οὐδενὸς κεχωρι- 25
σμένον, οἷον ἐν τῷ ἐπακτροκέλις τὸ κελίς. 26

τὸ δὲ κατὰ 26
συνθήκην, ὅτι φῶσει τῶν ὀνομάτων οὐδὲν ἔστιν, ἀλλ'
ὅταν γένηται σύμβολον· ἐπεὶ δηλοῦσθαι γέ τι καὶ οἱ ἀγράμ-
ματοι φόφοι, οἷον θηρίων, ὧν οὐδὲν ἔστιν ὄνομα.

τὸ δ' οὐκ ἄνθρωπος οὐκ ὄνομα· οὐ μὴν οὐδὲ κεῖται ὄνομα ὃ 30
τι δεῖ καλεῖν αὐτό, —οὔτε γὰρ λόγος οὔτε ἀπόφασις ἔστιν —
ἀλλ' ἔστω ὄνομα ἀόριστον. 32

§1. Prvo valja odrediti što je imenica a što je glagol,
zatim što je nijekanje i potvrđivanje, sud i iskaz.

§2. Ono [što je dano] u izričaju jesu znamenja doj-
mova u duši, a zapisi [su znamenja onoga što je dano] u
izričaju. / Kao što ni pismena [tj. slova i pisma] nisu u svih
[naroda] istovjetna, tako nisu ni izričaji istovjetni. Među-
tim to [oboje] znaci su prvotnih, no u svih [ljudi] istovjet-
nih dojmova duše, a istovjetne su već i činjenice čije su
nalike ti [dojmovi]. O tome se raspravljalo u knjigama o
pitanjima duše, pa stoga [spada] u drugu raspravu.

§3. Kao što u duši / ponekad misao nije ni istinita ni
lažna, a ponekad joj [tj. misli] nužno već pripada jedno
od toga dvojega, tako je i u izričaju. Sastavljanjem i
rastavljanjem nastaje istinitost i lažnost. Imenice same,
tako i glagoli, nalikuju misli bez sastavljanja i rastavljanja,
primjerice [izrazi] 'čovjek' / ili 'bijelo', ukoliko im se ne
pridoda nešto. Jer nikako nije [zasebice jedan od tih
izraza] ni istinit ni lažan. No znak je nečega određenoga.
Tako naime [izraz] 'jarac-jelen' označuje nešto, ali još ne
istinitost ili lažnost ako se ne pridoda [sastavno] 'biti' ili
[rastavno] 'ne biti', i to ili bezuvjetno ili prema
[određenu] vremenu.

§4. Imenica je izričaj, značenjski po dogovoru, / bez
[vida] vremena, čiji nijedan dio nije značenjski izdvojen.
U [izrazu] 'Krasokonjić' [riječ] 'konjić' [izdvojena iz tog
izraza] nema zasebna značenja kao u izrazu 'krasan
konjić'. No kako je u jednostavnim imenicama, nipošto
se tako ne odnosi i u složenim. Jer u onim [jednostavnim]
nigda nije dio značenjski, / a u ovim [složenim] hoće [dio
nešto pridonijeti značenju], ali ništa izdvojen, primjerice
'vlasnik' u izrazu 'brodovlasnik'.

§5. A [rabi se izraz] 'po dogovoru' jer po naravi
nijedna imenica nije [značenjska], već ukoliko postane
znamen. Pa iako objelodanjuju nešto i nezapisiva oglaš-
avanja, primjerice zvijeri, nijedno od tih [oglašavanja] nije
imenica.

§6. / [Izraz] 'ne-čovjek' nije imenica. Ali i ne postoji
imenica kojom bi se to nazivalo nečim — jer niti je iskaz
niti nijekanje. No neka bude [nazivak za to] 'neodređena
imenica'.

τὸ δὲ Φίλωνος ἢ Φίλωνι καὶ ὅσα
τοιαῦτα οὐκ ὀνόματα ἀλλὰ πτώσεις ὀνόματος, λόγος δὲ 16^b
ἐστὶν αὐτοῦ τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὰ αὐτά, ὅτι δὲ μετὰ τοῦ
ἐστὶν ἢ ἦν ἢ ἔσται οὐκ ἀληθεύει ἢ ψεύδεται, — τὸ δ' ὄνομα
αἰεῖ, — οἷον Φίλωνός ἐστιν ἢ οὐκ ἐστὶν οὐδὲν γὰρ πᾶ οὔτε ἀλη-
θεύει οὔτε ψεύδεται.

- 3 Ῥῆμα δὲ ἐστὶ τὸ προσσημαῖνον χρόνον, οὗ μέρος οὐδὲν
σημαίνει χωρὶς καὶ ἐστὶν αἰεὶ τῶν καθ' ἑτέρου λεγομένων σημείων.
λέγω δ' ὅτι προσσημαίνει χρόνον, οἷον ὕγεια μὲν ὄνομα, τὸ
δ' ὕγιαίνει ῥημα· προσσημαίνει γὰρ τὸ νῦν ὑπάρχειν. καὶ αἰεὶ
τῶν καθ' ἑτέρου λεγομένων σημείων ἐστὶν, οἷον τῶν καθ' 10
ὀποκειμένων ἢ ἐν ὀποκειμένῳ.

τὸ δὲ οὐχ ὕγιαίνει καὶ τὸ οὐ κάμνει οὐ ῥημα λέγω·
προσσημαίνει μὲν γὰρ χρόνον καὶ αἰεὶ κατὰ τινος ὑπάρχει,
τῇ διαφορᾷ δὲ ὄνομα οὐ κεῖται· ἀλλ' ἔστω ἀόριστον ῥημα,
ὅτι ὁμοίως ἐφ' οὗτουσιν ὑπάρχει καὶ ὄντος καὶ μὴ ὄντος. 15

ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὕγιαναν ἢ τὸ ὕγιανεῖ οὐ ῥημα, ἀλλὰ
πτώσις ῥήματος· διαφέρει δὲ τοῦ ῥήματος, ὅτι τὸ μὲν
τὸν παρόντα προσσημαίνει χρόνον, τὰ δὲ τὸν περὶ.

αὐτὰ μὲν οὖν καθ' αὐτὰ λεγόμενα τὰ ῥήματα ὀνόματά
ἐστὶ καὶ σημαίνει τι, — ἴσθαι γὰρ ὁ λέγων τὴν διάνοιαν, 20
καὶ ὁ ἀκούσας ἠρέμησεν, — ἀλλ' εἰ ἐστὶν ἢ μὴ οὐκ
σημαίνει. 22

οὐδὲ γὰρ τὸ εἶναι ἢ μὴ εἶναι σημείον ἐστὶ τοῦ 22
πράγματος, οὐδ' ἐάν τὸ ὄν εἴπῃς ψιλόν. αὐτὸ μὲν γὰρ
οὐδὲν ἐστὶν, προσσημαίνει δὲ σύνθεσιν τινα, ἣν ἄνευ τῶν
συγκειμένων οὐκ ἐστὶ νοῆσαι. 25

- 4 Λόγος δὲ ἐστὶ φωνῇ σημαντική, ἥς τῶν μερῶν τι ση-
μαντικόν ἐστὶ κεχωρισμένον ὡς φάσις ἀλλ' οὐχ ὡς κατὰ-
φασις. λέγω δέ, οἷον ἀνθρώπος σημαίνει τι, ἀλλ' οὐχ
ὅτι ἐστὶν ἢ οὐκ ἐστὶν (ἀλλ' ἐστὶν κατὰφασις ἢ ἀπό-
φασις ἐάν τι προστεθῇ)· ἀλλ' οὐχ ἢ τοῦ ἀνθρώπου συλ- 30
λαβῇ μία· οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ μὲς τὸ υς σημαντικόν, ἀλλὰ

§7. [Izrazi] 'Filona' ili 'Filonu' kao i sve / takvo nisu
imenice, nego padeži imenica. Odredha je njegova [tj.
padeža], za sve ostalo prema istovjetnome [tj. kao i imen-
ice], ali [padež povezan] s [izrazom] 'jest' ili 'bješe' ili 'bit
će' nije istinit ili lažan, no imenica je svagda. Primjerice
[izraz] 'Filipa je' ili 'Filipa nije' ni na kakav način nije ni
/ istinit ni lažan.

§8. Glagol dodatno označuje vrijeme, a nijedan nje-
gov dio ništa ne znači izdvojeno. Svagda je znak rečenoga
o drugome. Velim 'dodatno označuje vrijeme', primjerice
'zdravlje' je imenica, a 'ozdravlja' glagol jer dodatno
označuje svojstvo sadašnjosti. Svagda je [glagol] / znak
rečenoga o drugome, primjerice o podmetu ili [o onome
što je prema prigotku] u podmetu.

§9. [Izraze] 'ne-ozdravlja' i 'ne-boluje' ne nazivljem
glagol. Iako dodatno označuju vrijeme i svagda opstoje
[kao svojstvo] u odnosu na nešto, za tu razliku nema
nazivka. No neka bude [nazivak za to] 'neodređeni
glagol', / jer podjednako je [svojstvo] u odnosu na bilo
što, i biće i nebiće.

§10. Jednako tako i [izraz] 'ozdravi' ili 'ozdravit će'
nije glagol, nego padež glagola. Razlikuje se od glagola
jer [glagol] dodatno označuje prisutno vrijeme, a [njegovi
padeži] vrijeme unaokolo [prisutnoga].

§11. Sami za sebe izrečni glagoli su imenice / i znače
nešto — zaustavi naime onaj što [ih tako] izriče tijekom
mišljenja a slušač [isto tako] zastane — ali da li [to nešto]
jest ili nije [tj. da li je istinito ili lažno], još ne označuju.

§12. Čak ni [izraz] 'biti' ili 'ne biti' nije znak činjenič-
nosti, pa ni ako bi se 'biće' izreklo golo [samo za sebe],
jer ['biti'] ne označuje nikakvu [činjeničnost], nego do-
datno označuje neko sastavljanje, koje se bez / onoga što
se sastavlja ne može misliti.

§13. Iskaz je značenjski izričaj, čiji poneki dio zna-
čenjski je izdvojen kao riječ, ali [još] ne kao potvrđivanje.
Time hoću reći primjerice da [izraz] 'čovjek' označuje
nešto, ali ne da jest ili nije [tj. da je istinito ili lažno]. (No
bit će potvrđivanje ili nijekanje / ako se nešto pridoda.)
Ali nipošto [nije značenjski samo] jedan slog [od izraza]
'čovjek'. Tako nije ni u [izrazu] 'kokoš' [slog] 'koš' zna-

φωνή ἐστι νῦν μόνον. ἐν δὲ τοῖς διπλοῖς σημαίνει μὲν,
ἀλλ' οὐ καθ' αὐτό, ὥσπερ εἴρηται.

33

ἔστι δὲ λόγος ἅπας μὲν
σημαντικός, οὐχ ὡς ὄργανον δέ, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται κατὰ 17^a
συνθήκην ἀποφαντικός δὲ οὐ πᾶς, ἀλλ' ἐν ᾧ τὸ ἀληθεύειν
ἢ ψεῦδεσθαι ὑπάρχει· οὐκ ἐν ἅπασιν δὲ ὑπάρχει, οἷον
ἢ εὐχὴ λόγος μὲν, ἀλλ' οὐτ' ἀληθὴς οὐτε ψευδής. οἱ
μὲν οὖν ἄλλοι ἀφείσθωσαν, — ῥητορικῆς γάρ ἢ ποιητι- 5
κῆς οἰκαιοτέρα ἢ σκέψις, — ὁ δὲ ἀποφαντικός τῆς νῦν
θεωρίας.

5 Ἐστι δὲ εἰς πρῶτος λόγος ἀποφαντικός κατάφασις,
εἴτα ἀπόφασις· οἱ δὲ ἄλλοι συνδέσμων εἰς ἀνάγκη δὲ
πάντα λόγον ἀποφαντικὸν ἐκ ῥήματος εἶναι ἢ πτώσεως 10
καὶ γὰρ ὁ τοῦ ἀνθρώπου λόγος, ἐάν μὴ τὸ ἔστιν ἢ ἔσται
ἢ ἦν ἢ τι τοιοῦτο προστεθῇ, οὕτω λόγος ἀποφαντικός (διότι
δὲ ἐν τῷ ἔστιν ἀλλ' οὐ πολλὰ τὸ ζῆλον πεζὸν δέπουν,
— οὐ γὰρ δὴ τῷ σύνεγγυς εἰρησθαι εἰς ἔσται, — ἔστι δὲ ἄλλης
τοῦτο πραγματείας εἰπεῖν). ἔστι δὲ εἰς λόγος ἀποφαντικός ἢ 15
ὁ ἐν δηλῶν ἢ ὁ συνδέσμων εἰς, πολλοὶ δὲ οἱ πολλὰ καὶ
μὴ ἐν ἢ οἱ ἀσύνδετοι. 17

τὸ μὲν οὖν ὄνομα καὶ τὸ ῥῆμα φάσις 17
ἔστω μόνον, ἐπεὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν οὕτω δηλοῦντά τι τῇ φωνῇ
ὥστ' ἀποφαίνεσθαι, ἢ ἐρωτῶντός τινος, ἢ μὴ ἀλλ' αὐτὸν
προαιρούμενον. 20

τούτων δ' ἢ μὲν ἀπλῆ ἐστὶν ἀπόφασις, οἷον 20
τί κατὰ τινός ἢ τί ἀπὸ τινός, ἢ δ' ἐκ τούτων συγκεκριμένη,
οἷον λόγος τις ἢ ῥῆς σύνθετος.

ἔστι δ' ἢ μὲν ἀπλῆ ἀπόφασις φωνῇ σημαντικῇ περὶ
τοῦ εἰ ὑπάρχει τι ἢ μὴ ὑπάρχει, ὡς οἱ χρόνοι διήρηνται.

6 Κατάφασις δὲ ἔστιν ἀπόφασις τινός κατὰ τινός, ἀπὸ 25
φάσις δὲ ἔστιν ἀπόφασις τινός ἀπὸ τινός, ἐπεὶ δὲ ἔστι καὶ

čenjski, nego je sada samo izričaj. U dvosložnim [imeni-
cama] označuje [sastavna imenica nešto], ali ne zasebice,
kao što je rečeno.

§14. Iskaz je svaki / značenjski, ali ne kao [naravsko]
oruđe nego, kako je rečeno, po dogovoru. No istinostan
nije svaki [iskaz], već u kojem je istinitost ili lažnost
prisutna kao [svojstvo]. Nije u svakom [iskazu] sadržano
[jedno od toga], primjerice molitva je iskaz, ali niti je
istinit niti lažan. / Neka dakle ti drugi [oblici iskaza]
ostanu postrance, — jer učenju o govorništvu ili pjesniš-
tvu svojstvenija je raspra [o tome], — a istinostan [iskaz
predmet je] sadašnjega razmatranja.

§15. Prvi je jedinstven istinostan iskaz, potvrđivanje,
potom nijekanje. Drugi su [iskazi] svezom jedinstvo. Nuž-
no je / da svaki istinostan iskaz bude [sastavljen] od
glagola ili [njegova] padeža. Tako i odredba čovjeka [tj.
definicija], ako se ne pridoda [izraz] 'jest' ili 'bit će' ili
'bješe' ili nešto takvo, još nije istinostan [iskaz]. (A zašto
je nešto jedinstveno a ne množno [odredba] čovjeka
'dvoonožna kopnena životinja', — neće biti dakako uzasto-
pnim izgovaranjem jedinstveno, — o tome ćemo / govoriti
u jednoj drugoj raspravi.) Jedinstven je istinostan iskaz ili
koji jedno objelodanjuje ili koji je svezom jedinstven,
množni [su iskazi koji objelodanjuju] množno a ne jedno,
ili su nepovezani.

§16. Imenica dakle, a tako i glagol, puka je riječ prema
definiciji, jer se ne može reći da tako objelodanjujući
nešto izričajem [tj. izričući imenicu ili glagol] izrekne se
istinitost ili lažnost, bilo da netko pita, bilo da ne [pita]
nego sam / namjerava [nešto objelodaniti].

§17. Od tih [jedinstvenih istinosnih iskaza prvi] je
jednostavan sud, primjerice nešto se [potvrđuje] glede
nečega ili se nešto [nije] od nečega, a potom sastavina
od tih [jednostavnih sudova], primjerice neki iskaz koji
je već sastavljen. Jednostavan sud je značenjski izričaj o
tome da li nešto postoji [kao svojstvo] ili ne postoji [tj.
da li je istinito ili lažno], [prema tome] kako [to glagolska]
vremena razlikuju.

§18. / Potvrđivanje je sud [koji potvrđuje] nešto
glede nečega, a nijekanje je sud [koji nije] nešto od

τὸ ὑπάρχον ἀποφαίνεσθαι ὡς μὴ ὑπάρχον καὶ τὸ μὴ
 ὑπάρχον ὡς ὑπάρχον καὶ τὸ ὑπάρχον ὡς ὑπάρχον καὶ
 τὸ μὴ ὑπάρχον ὡς μὴ ὑπάρχον, καὶ περὶ τοὺς ἐκτὸς δὲ τοῦ νῦν
 χρόνους ὡσαύτως, ἅπαν ἂν ἐνδέχονται καὶ ὁ κατέφησέ 30
 τις ἀποφῆσαι καὶ ὁ ἀπέφησε ἀντικειμένη καὶ πάσῃ
 ὅτι πάσῃ καταφάσκει ἐστὶν ἀπόφασις ἀντικειμένη καὶ πάσῃ
 ἀποφάσκει κατάφασις, καὶ ἐστὼ ἀντίφασις τοῦτο, κατάφα-
 σις καὶ ἀπόφασις αἱ ἀντικείμεναι· λέγω δὲ ἀντικεῖσθαι
 τὴν τοῦ αὐτοῦ κατὰ τοῦ αὐτοῦ, — μὴ ὁμονύμως δέ, καὶ ὅσα 35
 ἄλλα τῶν τοιούτων προσδιορίζομεθα πρὸς τὰς σοφιστικὰς
 ἐνοχλήσεις.

7 Ἐπεὶ δὲ ἐστὶ τὰ μὲν καθόλου τῶν πραγμάτων τὰ δὲ
 καθ' ἕκαστον, — λέγω δὲ καθόλου μὲν ὃ ἐπὶ πλείονων πέφυκε 40
 κατηγορεῖσθαι, καθ' ἕκαστον δὲ ὃ μὴ, οἷον ἄνθρωπος μὲν
 τῶν καθόλου Καλλίας δὲ τῶν καθ' ἕκαστον, — ἀνάγκη δ'
 ἀποφαίνεσθαι ὡς ὑπάρχει τι ἢ μὴ, ὅτε μὲν τῶν καθόλου
 τινί, ὅτε δὲ τῶν καθ' ἕκαστον. 47^b

ἂν μὲν οὖν καθόλου ἀποφαίνη- 3
 ται ἐπὶ τοῦ καθόλου ὅτι ὑπάρχει ἢ μὴ, ἐπὶ τῶν ἐναντίων
 ἀποφάνσεις, — λέγω δὲ ἐπὶ τοῦ καθόλου ἀποφαίνεσθαι καθ'- 5
 ὅλου, οἷον πᾶς ἄνθρωπος λευκός, οὐδεὶς ἄνθρωπος λευκός —
 ὅταν δὲ ἐπὶ τῶν καθόλου μὲν, μὴ καθόλου δέ, οὐκ εἰσὶν
 ἐναντίαι, τὰ μὲντοι δηλούμενα ἐστὶν εἶναι ἐναντία, — λέγω
 δὲ τὸ μὴ καθόλου ἀποφαίνεσθαι ἐπὶ τῶν καθόλου, οἷον ἐστὶ 10
 λευκός ἄνθρωπος, οὐκ ἐστὶ λευκός ἄνθρωπος· καθόλου γὰρ ὄντος
 τοῦ ἄνθρωπος οὐχ ὡς καθόλου χρῆται τῇ ἀποφάνσει· τὸ
 γὰρ πᾶς οὐ τὸ καθόλου σημαίνει ἀλλ' ὅτι καθόλου. — 12

ἐπὶ δὲ τοῦ 12
 κατηγορουμένου τὸ καθόλου κατηγορεῖν καθόλου οὐκ ἐστὶν ἀλη-
 θές· οὐδεμία γὰρ κατάφασις ἐστὶ, ἐν ᾗ τοῦ κατηγορου- 15
 μένου καθόλου τὸ καθόλου κατηγορηθῆσεται, οἷον ἐστὶ πᾶς
 ἄνθρωπος πᾶν ζῷον. 16

ἀντικεῖσθαι μὲν οὖν κατάφασιν ἀπο- 16
 φάσει λέγω ἀντιφατικῶς τὴν τὸ καθόλου σημαίνουσαν τῷ
 αὐτῷ ὅτι οὐ καθόλου, οἷον πᾶς ἄνθρωπος λευκός — οὐ πᾶς

νεčega. Budući da se ono što jest može izreći kao da nije,
 ono što nije, kao da jest, ono što jest, kao da jest i ono
 što nije kao da nije, a isto tako po [vremenima] izvan /
 sadašnjega vremena, sve bi se moglo i što potvrdi netko,
 zaniijekati i što zaniiječe [netko], potvrditi. Tako je jasno
 da je svakom potvrđivanju oprečno nijekanje i svakom
 nijekanju potvrđivanje. Neka bude opreka ovo: potvrđi-
 vanje i nijekanje kao oprečnosti. Hoću reći da je ono što
 je oprečno / [opreka] istovjetnoga [priroka] glede isto-
 vjetnoga [podmeta] — ali ne višeznačno, [kao što] i sve
 ostalo takvo unaprijed odredimo nasuprot sofističkim
 dosadivanjima.

§19. Budući da su neke od činjenica opće a neke
 pojedinačne — nazivam 'opće' što se glede višepodmeti-
 voga po naravi pririče, dok je 'pojedinačno' što se ne
 [pririče tako], primjerice 'čovjek' je / [jedan] od općih
 [pojmov], a 'Kalija' je pojedinačan, — nužno je izricati
 sudom da nešto jest ili nije, [tj. pridijevati istinitost ili
 lažnost] kadšto nečemu od općega, kadšto [nečemu] od
 pojedinačnoga.

§20. Ako se dakle opće sudom izriče glede općega da
 jest ili nije, nastat će protivni / sudovi; — mislim 'glede
 općega sudom izricati opće' primjerice [ovako:] 'svaki
 čovjek je bijel' (A), 'nijedan čovjek nije bijel' (E). — No
 kada se glede općega [sudom izriče] ne poopćeno,
 [sudovi] nisu protivni, iako [sadržaji] koje objelodanjuju
 mogu biti protivni; — mislim 'ne poopćeno sudom izricati
 glede općega' primjerice [ovako:] / 'čovjek je bijel',
 'čovjek nije bijel'. Premda je [pojam] 'čovjek' opći, ne
 rabi se kao opći u tome sudu. [Izraz] 'svaki' ne znači
 naime opće, nego da se poopćuje.

§21. No glede poopćeno izrečena [podmeta] priricati
 poopćeno [prirok] ne može biti istinito. Jer nikakvo po-
 tvrđivanje neće biti u kojemu / [će podmet biti] izrečen
 poopćeno a opće će mu se priricati [poopćeno], primje-
 rice 'svaki čovjek je svaka životinja'.

§22. Kažem dakle da je potvrđivanje nijekanju protu-
 slovno oprečno kada jedno [od njih podmetom nešto]
 opće označuje [a drugo] istovjetnim [podmetom
 označuje] da nije opće, primjerice 'svaki čovjek je bijel'